

Сергій ПІДШИБЯКІН

ад'юнкт кафедри гуманітарних наук

Інституту морально-психологічного забезпечення

Національної академії сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9163-9886>

e-mail: pidshibyakin1989@ukr.net

ОПЕРАЦІЯ ЧИ «КОТЕЛ»: ДЕБАЛЬЦІВСЬКІ ПОДІЇ ПОЧАТКУ 2015 РОКУ У ВІЗІЯХ УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Проаналізовано візії української громадської думки щодо подій на лінії фронту в районі Дебальцевого на Донеччині у січні–лютому 2015 р. Стверджено, що завданням січневого наступу проросійських терористів разом із російськими регулярними військами в 2015 р. була ліквідація «дебальцівського виступу», оскільки ще з кінця липня 2014 р. місто перебувало під контролем української влади; оточення та розгромлення там українського війська; розвиток наступу та захоплення Артемівська і Краматорська. Зазначено, що внаслідок запеклих боїв, які тривали від 27 січня до 18 лютого, російські війська ліквідували «дебальцівський виступ» та захопили, зокрема, важливі для транспортного сполучення населені пункти Вуглегірськ, Чорнухине, Дебальцеве. Констатовано, що значні втрати, завдані ворогові українськими бійцями, змусили його відмовитися від подальших наступальних дій та захоплення нових територій.

Зауважено, що в той момент, як офіційні представники військово-політичного командування (починаючи від президента України Петра Порошенка і до керівників Генштабу Збройних сил України (ЗСУ)) та наближені до них медійні й експертні кола вважали відступ українських військ із Дебальцевого успішно виконаною операцією, що дозволила зберегти особовий склад та боєздатність армії, то опозиційні до влади середовища сприймали цю інформацію скептично, зазначаючи, що насправді як і через віроломність противника, так і нефахові дії української військової верхівки, українські військові спочатку потрапили під Дебальцевим у вороже оточення («котел»), а згодом – втратили контроль над стратегічним залізничним вузлом.

Ключові слова: Дебальцеве, військова операція, «котел», українська громадська думка, політикум, мас-медіа, експертне середовище, Україна, Росія.

Новітня російська агресія проти України, втілена в анексії Криму та окупації частини Донбасу, що тривають досі, ставить перед українськими дослідниками виклик із дослідження витоків і передумов таких російських дій, а також їхній подальший перебіг у контексті сучасної російсько-української війни. Вивчення вказаних аспектів дозволить краще зрозуміти відповідні процеси, а отже, виробити «дорожні карти» для

можливого подальшого врегулювання ситуації у Криму та на Донбасі і рекомендації для українських військових, звичайно ж, не ціною поразки на користь противника.

Досліджувану тематику ще спеціально науковці не вивчали. Події в районі Дебальцевого на тлі сучасного російсько-українського протистояння розглядали Павло Гай-Нижник¹, Віктор Брехуненко, Віталій та Михайло Ковальчуки, Валентин Корнієнко², Олександр Карпюк (Серж Марко)³, Микола Лазарович⁴, Євген Магда⁵, Дмитро Тимчук, Юрій Карін, Костянтин Машовець, Віктор Гусаров⁶, Григорій Перепелиця⁷. Однак комплексного дослідження сприйняття цих подій в українському суспільстві досі немає.

Мета статті – проаналізувати українську громадську думку щодо подій на лінії фронту в районі Дебальцевого на Донеччині в січні–лютому 2015 р., відповідно до інформації, поширюваної серед політичного, медійного й експертного середовищ в Україні.

Рубіж 2014–2015 рр. у зоні антитерористичної операції (АТО) супроводжувався нехтуванням Росією режиму припинення вогню та перешкоджанням діяльності Спеціальної моніторингової місії Організації безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) в Україні на території окупованої частини Донеччини й Луганщини; Російська Федерація (РФ) також не дозволяла Україні відновити контроль над східною ділянкою українсько-російського кордону, через яку постійно забезпечувала свої регулярні й терористичні війська новою технікою, зброєю, особовим складом. За даними тодішнього секретаря Ради національної безпеки та оборони (РНБО) України Олександра Турчинова, на початку 2015 р. на окупованій частині Донбасу перебувало 36 тис. бойовиків російських формувань, зокрема 8,5 тис. солдатів регулярних військ ЗС (збройних сил) РФ, які мали на озброєнні 542 танки, до 990 бойових броньованих машин, 694 одиниці РСЗВ (реактивних систем залпового вогню), 4 – тактичних ракетних комплексів «Точка-У», 57 – зенітно-ракетних комплексів⁸. У результаті, зосередивши на території окупованих частин Донецької та Луганської обл. значні запаси зброї і військової техніки, російські регулярні й терористичні війська наприкінці січня 2015 р. розпочали масштабний наступ на т. зв. Дебальцівський плацдарм, що на Донеччині.

¹ Гай-Нижник П. Росія проти України (1990–2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення. Київ: «МП Леся», 2017. 332 с.

² Брехуненко В., Ковальчук В., Ковальчук М., Корнієнко В. «Братня» навала. Війни Росії проти України ХІІ–ХХІ ст. / за заг. ред. В. Брехуненка. Київ, 2016. 248 с.

³ Марко С. Хроніка гібридної війни. Київ: Surkov Publisher, 2016. 252 с.

⁴ Лазарович М. Російсько-українська війна (2014–2017 роки): короткий нарис. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2017. 240 с.

⁵ Магда Є. Гібридна агресія Росії: уроки для Європи. Київ: Каламар, 2017. 268 с.

⁶ Тимчук Д., Карін Ю., Машовець К., Гусаров В. Вторжение в Украину. Хроника российской агрессии. Київ: Брайт Стар Паблішинг, 2016. 240 с.

⁷ Перепелиця Г. Україна – Росія: війна в умовах співіснування: монографія. Київ: Стіло, 2015. 879 с.

⁸ Турчинов: на озброєнні у російсько-терористичних військ на Донбасі стоять 542 танки та 4 «Точки-У». УНІАН. 2015. 15 січня. URL: <https://www.unian.ua/politics/1032309-turchinov-na-ozbroennii-u-rosiysko-terroristichnih-viysk-na-donbasi-stoyat-542-tanki-ta-4-tochki-u.html> (дата звернення: 19.08.2020).

Дебальцеве – місто з великим залізничним вузлом, яке лежить на автошляху міжнародного значення М-04, що з'єднує Луганськ із Донецьком. Активні бойові дії в його околицях почалися 24 липня 2014 р., коли українська армія розпочала вивільнення цього населеного пункту від російських терористів, які ще 13 квітня 2014 р. захопили в місті владу, проголосивши його частиною т. зв. ДНР (Донецької Народної Республіки)⁹, а 11 травня тут, як і на решті окупованих Росією територій на Сході України, провели незаконний референдум щодо визнання псевдореспублік¹⁰. 28 липня українські підрозділи звільнили Дебальцеве, що дозволило встановити й обладнати додаткові блокпости в його околицях, а це дало змогу українським силам укріпити позиції, а також звузати кільце навколо Горлівки та Донецька¹¹. Надалі упродовж серпня–грудня 2014 р. у цій зоні відбувалися періодичні бойові зіткнення між українськими військовими та противником, а також обстріли українських позицій, як і самого міста, російськими терористами з установок «Град» та «Ураган». Завдання ж січневого наступу ворога в 2015 р. – ліквідація «дебальцівського виступу», оточення та розгромлення там українського війська, розвиток наступу й захоплення Артемівська і Краматорська. За таких обставин для української сторони було важливим не допустити просування російських військ вглиб української території.

За інформацією Генштабу ЗСУ, загальна чисельність ворожих сил на цей момент становила понад 19 тис. осіб, у розпорядженні яких у районі Дебальцевого було до 120 тис. танків, до 180 артилерійських систем і до 60 одиниць реактивних систем залпового вогню. Внаслідок запеклих боїв, які тривали від 27 січня до 18 лютого, російські війська ліквідували «дебальцівський виступ» і захопили, зокрема, важливі для транспортного сполучення населені пункти: Вуглегірськ, Чорнухине, Дебальцеве. Разом із цим значні втрати, завдані ворогові українськими бійцями, змусили його відмовитися від подальших наступальних дій і захоплення нових територій та дали змогу українським підрозділам уникнути оточення, вийти з району Дебальцевого, утримати бар'єрний рубіж по р. Луганці та закріпитися на плацдармі Луганське–Троїцьке–Попасна¹².

Загалом, за офіційними даними, під час бойових дій в районі Дебальцевого в період від 15 січня до 18 лютого українська сторона втратила 110 бійців загиблими, 270 – отримали поранення, 7 – потрапили в полон, 18 – зникли безвісти (а за весь час оборони Дебальцівського плацдарму, починаючи з 2014 р., загинуло 136 вояків та 331 був поранений)¹³. Ворожі втрати в боях від початку 2015 р. по 18 лютого, згідно з

⁹ Триколон на здани Дебальцевського исполкома. *Інфорпост*. 2014. 13 квітня. URL: <https://inforpost.com/news/2014-04-13-1526> (дата звернення: 19.08.2020).

¹⁰ Депутаты горсовета поддержали проведение референдума. *Інфорпост*. 2014. 5 травня. URL: <https://inforpost.com/news/2014-05-05-1540> (дата звернення: 17.08.2020).

¹¹ Сили АТО звільнили Дебальцеве: терористи панічно тікають, лишаючи зброю. *TCH*. 2014. 29 липня. URL: <https://tsn.ua/politika/sili-ato-zvilynili-debalceve-teroristi-panichno-tikayut-lishayuchi-zbroyu-361133.html> (дата звернення: 17.08.2020).

¹² Аналіз бойових дій на сході України в ході зимової кампанії 2014–2015 років. *Міністерство оборони України*. 2015. 23 грудня. URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2015/12/23/analiz-bojovih-dij-na-shodi-ukraini-v-hodi-zimovoi-kampanii-2014%E2%80%932015-rokiv--16785/> (дата звернення: 17.08.2020).

¹³ Коваленко О. Дебальцівський плацдарм. Невідомі подробиці операції та переговорів у Мінську. *Українська правда*. 2016. 18 лютого. URL: <https://www.prawda.com.ua/articles/2016/02/18/7099435/> (дата звернення: 19.08.2020).

даними тодішнього помічника міністра оборони України Юрія Бірюкова, становили 2 911 убитими¹⁴.

Події в Дебальцевому спричинили дискусію серед української влади та політикуму. Наприклад, президент України Петро Порошенко 14 лютого 2014 р. у ході телефонної розмови з президентом США Бараком Обамою (Barack Obama) висловив занепокоєння розгортанням подій довкола Дебальцево та наголосив на необхідності моніторингу ситуації в цій зоні з боку ОБСЄ для підтвердження припинення вогню, а також домовилися про подальшу координацію зусиль у разі ескалації конфлікту¹⁵. Цього ж дня під час телефонної розмови президента України Петра Порошенка, канцлера ФРН (Федеративної Республіки Німеччина) Ангели Меркель (Angela Merkel) та президента Франції Франсуа Олланда (François Hollande) співрозмовники «висловили занепокоєння ситуацією навколо Дебальцево і домовились пильно стежити за розвитком ситуації», наголосили на необхідності виконання взятих на себе зобов'язань, насамперед, щодо припинення вогню опівночі 15 лютого всіма учасниками переговорів у Мінську 12 лютого 2015 р., зокрема й Росією¹⁶. Зрештою, проти ночі на 17 лютого 2015 р. Петро Порошенко, проводячи телефонну розмову з Ангелою Меркель і президентом РФ Владіміром Путіним (Владимир Путин), закликав вжити всіх заходів для повного й безумовного припинення вогню, особливо в районі Дебальцевого, і почати відведення важкого озброєння під контролем та верифікацією спостерігачів ОБСЄ¹⁷.

Водночас цікаво, що 18 лютого – у час виходу українських військових із Дебальцевого – П. Порошенко вважав не поразкою, а навпаки завершеною операцією ЗСУ та Нацгвардії з планового й організованого виводу частини підрозділів. Президент наголошував, що поставлені завдання українські силовики виконали повністю, адже їхня позиція та успіхи в цій зоні були вагомим аргументом під час переговорів у Мінську, оскільки в результаті Україна «змогла продемонструвати всьому світові справжнє обличчя бандитів-сепаратистів, які підтримувані Росією, що виступала гарантом та безпосереднім учасником Мінських переговорів». Щобільше, своїм вільним виходом із міста, як зазначав П. Порошенко, українська сторона продемонструвала, що протягом всього часу з літа 2014 р. Дебальцеве перебувало під українським контролем, жодного оточення («Дебальцівського котла», про який говорила російська пропаганда) не було й українські частини та підрозділи вийшли повністю з бойовою технікою, попри те, що Росія «вимагала від українських військових скласти зброю, підняти білий прапор і здатися в полон». Натомість українські бійці, за словами українського президента, «з честю підтримали високе звання українського

¹⁴ Бірюков повідомив про загибель майже 3 тисяч бойовиків в районі Дебальцевого. *Українська правда*. 2015. 20 лютого. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2015/02/20/7059287/> (дата звернення: 19.08.2020).

¹⁵ Порошенко і Обама поговорили про Дебальцеве: потрібен моніторинг ОБСЄ. *Українська правда*. 2015. 14 лютого. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2015/02/14/7058587/> (дата звернення: 19.08.2020).

¹⁶ Порошенко, Меркель і Олланд пильно стежитимуть за Дебальцевим. *Українська правда*. 2015. 14 лютого. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2015/02/14/7058577/> (дата звернення: 19.08.2020).

¹⁷ Порошенко при Меркель закликав Путіна припинити вогонь. *Українська правда*. 2015. 17 лютого. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2015/02/17/7058808/> (дата звернення: 19.08.2020).

захисника Вітчизни, і ... дали по зубам тим, хто намагався їх оточити, і вийшли з Дебальцевого за наказом Верховного головнокомандувача ... після того, як російські військовослужбовці заборонили представникам ОБСЄ рухатися в Дебальцеве для того, щоб засвідчити українську готовність почати відведення важкої артилерії, важкої техніки і продемонструвати відсутність оточення». У результаті українські військові, як стверджував П. Порошенко, «зайняли нові рубежі оборони», а українські дипломати виступили із вимогою під час переговорів з американськими та європейськими партнерами жорсткої реакції світу на порушення РФ Мінських домовленостей, режиму припинення вогню та початку відведення важкої техніки. Врешті, глава держави закликав не розхитувати внутрішню стабільність України через поширення недостовірної інформації щодо перебігу АТО і про, мовляв, несприятливе становище українських військових, та ще раз наголосив, що під Дебальцевим відбулася вдало закінчена операція, а не провал¹⁸.

Тодішній прем'єр-міністр України Арсеній Яценюк виправдовував наказ Порошенка про вихід частин і підрозділів із Дебальцевого, зазначивши, що таке рішення дозволило зберегти особовий склад ЗСУ й обороноздатність на тому ж рівні, який був досі¹⁹. Водночас очільник ВРУ (Верховної Ради України) Володимир Гройсман закликав світову спільноту звернути увагу на злочинні дії РФ («злодіїв, варварів») на Донбасі, внаслідок агресії якої почали гинути як українські військовослужбовці, так і мирні громадяни²⁰.

Фракція «Блоку Петра Порошенка» (БПП), зокрема її представник Юрій Луценко, підтримував ідею визнання українським парламентом Росії країною-агресором та звернення до парламентів світу з клопотанням про військово-матеріальну підтримку України в цій війні²¹.

Представник фракції «Народний фронт» в українському парламенті Сергій Пашинський стверджував, що події навколо Дебальцевого продемонстрували безрезультативність попередньої тактики офіційного Києва домогтися перемоги над російською агресією переважно «силою права, силою закону», переговорами, а не «силами зброї». Водночас деструктивною, на переконання нардепа, виявилася потужна російська пропаганда, яку проводили російські спецслужби, поширюючи неправдиві свідчення щодо, мовляв, неієздатності українських військових та їхнього потрапляння в «Дебальцівський котел», що насправді було неправдою. За таких умов найбільш дієвим С. Пашинський вважав формування та активізацію Кабінетом Міністрів України політики із прийняття цілого комплексу рішень щодо створення військово-цивільних адміністрацій та постійного штабу, «щоб той тероризм, той геноцид, який російська воєнщина зараз веде на Донбасі, з точки зору гуманітарної,

¹⁸ Заява Президента України з приводу ситуації в Дебальцевому. *Українська правда*. 2015. 18 лютого. URL: <https://www.pravda.com.ua/photo-video/2015/02/18/7058988/> (дата звернення: 19.08.2020).

¹⁹ Яценюк: Підрозділи ЗСУ отримали наказ виходити з Дебальцевого для збереження особового складу та обороноздатності України. *Interfax-Україна*. 2015. 18 лютого. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/251336.html> (дата звернення: 19.08.2020).

²⁰ Виступ Гройсмана В. Б. *Стенограма пленарного засідання Верховної Ради України 27 січня 2015*. URL: <https://portal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5771.html> (дата звернення: 19.08.2020).

²¹ Виступ Луценка Ю. В. *Стенограма пленарного засідання Верховної Ради України 27 січня 2015*. URL: <https://portal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5771.html> (дата звернення: 19.08.2020).

технічної був ліквідований». Від президента України як верховного головнокомандувача він очікував прийняття відповідних кадрових та мобілізаційних рішень, а ВРУ закликав розглядати та приймати ті рішення, які б реально підвищили боєздатність української армії та дали б сили й інструменти для вирішення конфлікту²². Інформацію щодо російського оточення в Дебальцевому спростовувала ще одна представниця «фронтників» – Вікторія Сюмар, хоч і зазначала, що спроба зробити в цьому регіоні котел, аби деморалізувати українське військо, справді мала місце, але українські бійці, завдяки серйозним контрударам, завданим по ворогу, не дозволили реалізувати їхній віроломний план²³. Солідарним із такими позиціями був лідер Радикальної партії Олег Ляшко, який також виступив проти «політики умиротворення агресора» та будь-яких відступів на лінії розмежування, оскільки вони стримували наступ українських силовиків, готових до визволення Донбасу, і водночас сприяли нарощуванню сил противником²⁴.

Олег Березюк із «Самопоміч» висловив із трибуни парламенту підтримку українськими військовослужбовцям, які попри складні обставини боролися з ворогом за бойові позиції з метою не потрапити в оточення під Дебальцевим²⁵ і в результаті виконали поставлене завдання.

Іншої думки дотримувався Юрій Бойко з «Опозиційного блоку», який (як, раніше «регіонали», що сформували основу новоспеченого «блоку») пропонував парламентарям визнати неможливим вирішення конфлікту на Сході України винятково військовим способом, «оскільки на конфліктній території проживає декілька мільйонів українських громадян». А також закликав українську владу провести прямі переговори з РФ про спільні зусилля з припинення вогню із метою забезпечення миру; визнати події на території Донецької та Луганської обл. реальними військовими діями, що призвели до загибелі тисяч українців; вжити всіх заходів для відновлення гуманітарної, соціальної допомоги громадянам України, що перебувають у зонах військового конфлікту (відновлення соціальних виплат); відновити транспортне сполучення з територіями Донецької, Луганської обл. із забезпеченням механізмів запобігання вчинення терористичних актів; звернутися до ООН (Організації Об'єднаних Націй) за наданням миротворчого контингенту для забезпечення миру та безпеки населення в зоні військових дій; забезпечити функціонування українських медіа на всій території Донецької та Луганської обл.; звернутися до ОБСЄ, ООН та інших міжнародних організацій із проською провести об'єктивне розслідування всіх терактів, а також встановити винних у цих злочинах; звернутися до іноземних держав із проханням про негайне надання допомоги Україні для відновлення економіки, що постраждала від військових дій²⁶.

²² Виступ Пашинського С. В. *Стенограма пленарного засідання Верховної Ради України 27 січня 2015*. URL: <https://portal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5771.html> (дата звернення: 19.08.2020).

²³ Виступ Сюмар В. *Стенограма пленарного засідання Верховної Ради України 3 лютого 2015*. URL: <https://portal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5773.html> (дата звернення: 19.08.2020).

²⁴ Виступ Ляшка О. В. *Стенограма пленарного засідання Верховної Ради України 27 січня 2015*. URL: <https://portal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5771.html> (дата звернення: 19.08.2020).

²⁵ Виступ Березюка О. Р. *Стенограма пленарного засідання Верховної Ради України 27 січня 2015*. URL: <https://portal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5771.html> (дата звернення: 19.08.2020).

²⁶ Виступ Бойка Ю. А. *Стенограма пленарного засідання Верховної Ради України 27 січня 2015*. URL: <https://portal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5771.html> (дата звернення: 19.08.2020).

Різними були думки і в медіа-просторі, хоч всі вони відзначалися більшою критикою щодо дій (чи то пак – бездіяльності) політичного й військового керівництва України на тлі Дебальцевого. Наприклад, на «Націоналістичному порталі» причину успішного виконання операції в Дебальцевому вбачали не у фахових діях командування, яке почасти не розуміло справжньої ситуації на фронті, а у відважності та відданості військовій справі безпосередніх бійців, які, перебуваючи під постійними ворожими обстрілами з важкої зброї, самі мали на озброєнні лише стрілецьку зброю (в той час, як «нагорі» звітували, що військові підрозділи всім забезпечені), але навіть за таких обставин не дозволили противнику сформувати навколо себе оточення, як це сталося під Іловайськом, та вдало вийшли з міста, хоча так і не отримавши від командування жодної підтримки навіть з логістики²⁷.

На шпальтах «Нації і держави» події навколо Дебальцевого охрестили «українськими Фермопілами», однак іронічно відзначали, що якщо у «фермопільській битві» греками керував талановитий полководець спартанський цар Леонід, то українською армією керували «паркетні генерали», через недолугі накази котрих (а точніше почасти їхню відсутність або зволікання) «гинуть у нерівному бою кращі сини нашого народу, справжня еліта, еліта за духом, а не за соціальним статусом», однак саме завдяки своїм зусиллям їм вдалося уникнути оточення попри несприятливі зовнішні й внутрішні обставини та покинути зону Дебальцевого²⁸.

Петро Кралюк, розглядаючи на сторінках газети «День» вихід українських військ 18 лютого 2015 р. із Дебальцевого, стверджував, що навіть якщо ці події і були попередньо спланованою операцією українського військового командування (з чим не погоджувалася низка військових експертів, громадських активістів та волонтерів), а самим українським бійцям вдалося уникнути чергового котла в зоні конфлікту, то втрата Дебальцевого – найбільшого залізничного та транспортного вузла Донбасу, який розташовувався посередині між Донецьком та Луганськом і звідки шляхи ведуть як до Росії, так і до Харкова, контроль над яким українськими військовими значно сковував транспортний рух на території, захопленій проросійськими терористами, у будь-якому разі стала стратегічною втратою для офіційного Києва та здобутком для противника. І це ще не кажучи, на переконання П. Кралюка, про символічне значення Дебальцевого як вияву «українського опору проросійським терористам», яке протягом тривалого часу було значним мотиваційним чинником для української сторони. Зрештою, автор засумнівався і в тезі П. Порошенка про те, що ситуація із виводу війська з Дебальцевого була спланованою операцією, яку успішно реалізовано, зазначаючи, що швидше за все спочатку українська владна верхівка від військових вимагала «триматися до останнього» і лише під тиском громадськості та командирів добровольчих батальйонів, які вимагали від державних і військових очільників втрутитися в ситуацію в Дебальцевому і або надати підкріплення, або вивести звідти українські війська, у Києві обрали останній варіант. Разом із цим, за словами П. Кралюка, усе ж у Дебальцевому справа до котла не дійшла (на відміну від ситуації під Іловайськом) – українські військові покинули населений пункт на своїй

²⁷ Олійник В. Героям – ордени, винних – до відповіді! *Націоналістичний портал*. 2015. 3 квітня. URL: <http://ukrnationalism.com/publications/1210-heroiam-ordeny-vynnykh-do-vidpovid.html> (дата звернення: 19.08.2020).

²⁸ Процев'ят Т. На грані двох світів... *Нація і держава*. (Київ). 2015. 19 лютого. № 8. С. 2.

техніці та зі зброєю, а російські медіа не одержали «гарної картинки», а відтак у цьому сенсі можна було говорити про певний вигравш української сторони, хоч автор і не унеможлилював, що здобуття Дебальцевого спонукає російських бойовиків до подальших захоплень у регіоні та невиконання домовленостей, досягнених у Мінську²⁹.

Валентин Торба рівно за рік після дебальцівських подій констатував, що хоч офіційні представники військово-політичного командування назвали «успішним» відступ українських військ, це досі в багатьох породжує скептичну реакцію, оскільки «визначення відступу зі стратегічного залізничного вузла, як “успішного” взагалі виключило можливість публічного розслідування причин трагедії та визначення винних в прорахунках, що призвели до понад сотні загиблих бійців, і понад 200 – поранених, як і втрати стратегічно важливої території»³⁰.

Волонтер Юрій Касьянов запевняв, що передусім провина за ситуацію в зоні Дебальцевого лежала на вищому командуванні, яке, по-перше, було некомпетентним і нездатним правильно спланувати операцію та організувати оборону, а по-друге, боялося вступати у прямий конфлікт із російськими військовими, не бажаючи провокувати ескалацію протистояння, а тому й зволікало з радикальними рішеннями. Зрештою, за інформацією волонтера, особи, які оперативно планували відхід української армії з Дебальцевого, не комунікували в цьому контексті із вищим командуванням, що, як не парадоксально, дозволило провести цю операцію досить швидко, успішно та менш криваво, ніж могло бути.

Юрій Фоменко, офіцер 43-го ОМПб (окремого мотопіхотного батальйону) ЗСУ у відставці, запевняв, що відступ із Дебальцевого навіть за формальними ознаками не був подібним до планового, адже під час відходу з населеного пункту українська армія навіть не знищувала під'їзних шляхів, аби сповільнити противника. Водночас ще протягом наступних двох тижнів залишки українських підрозділів виходили з дебальцівського оточення, що свідчило про, як мінімум, відсутність координації дій між командуванням і безпосередньо зоною АТО³¹.

У «Комсомольській правді в Україні» ще наприкінці січня 2015 р. фіксували ймовірність утворення котла як у районі Дебальцевого, так і під Маріуполем, Щастям і Станицею Луганською. Зокрема, як відзначали кореспонденти видання, сили т. зв. ЛНР (Луганської Народної Республіки) змогли відвоювати території на півночі, а т. зв. ДНР – на південному заході, а відтак ставало можливим з'єднання військ противника, що могло призвести до закриття єдиного коридору для відходу українських військових, а отже, й потрапляння їх у вороже кільце-оточення. Подальший перебіг ситуації, на думку журналістів, цілком залежав від українських бійців, які утримували позиції біля Троїцького, оскільки в разі, якби їм не вдалося стримати наступ, українські військові під Дебальцевим опинилися б у «мішку» противника.

Станіслав Світличний, полковник ЗСУ у відставці, переконаний, що в такій ситуації найоптимальнішим варіантом для української сторони було дотримання командуванням «гнучкої» тактики – застосування у разі необхідності навіть тактики

²⁹ Кралюк П. Дебальцеве як симптом. *День*. 2015. 23 лютого. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/blog/polityka/debalceve-yak-symptom> (дата звернення: 19.08.2020).

³⁰ Торба В. Дебальцеве. Рік потому. *День*. 2016. № 28. 18 лютого. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/podrobyci/debalceve-rik-potomu> (дата звернення: 19.08.2020).

³¹ Там само.

відступу, якщо від цього залежатиме життя бійців на лінії фронту, а не кидання їх під масові обстріли, прагнучи довести кампанію до переможного кінця, як це зроблено під Іловайськом «боязкими та непрофесійними командирами», які свого часу не хотіли брати на себе відповідальності, приймаючи непопулярні, але потрібні рішення.

Тим часом голова Центру прикладних політичних досліджень «Пента» Володимир Фесенко відзначав, що від розвитку ситуації на полях боїв на Донбасі, зокрема в районі Дебальцевого, залежали позиції України в майбутніх мирних переговорах у мінському форматі: т. зв. ДНР та ЛНР намагалися відкинути українські війська якомога далі від столиць обох невизнаних республік, щоби в результаті запропонувати свій варіант лінії розмежування, оскільки лінію, закріплену на 19 вересня 2014 р., вони вважали такою, що була встановлена без їхньої згоди³².

Військовий експерт полковник Геннадій Шульга запевняв, що події, які розгорталися в зоні конфлікту, могли мати зі сторони російських терористів дві цілі: перша – робота на виснаження, утримання української армії у постійній напрузі, щоби при новому раунді мирних переговорів одержати більше бонусів на користь псевдореспублік; друга – ворог міг створювати «ілюзію загального наступу» (хоч реальних сил для масованого наступу по всьому фронту в самопроголошених республік не було) для того, щоб дезорієнтувати українські війська, насправді несподівано здійснивши потужний прорив на одному–двох напрямках. Одним із таких найвірогідніших напрямків експерт вважав Дебальцівський плацдарм, який бойовики намагалися перетворити на котел (на кшталт подій в Іловайську), а відтак вирівняти лінію своєї оборони в Донецькій обл. В умовах такої небезпеки, як стверджував Г. Шульга, українській армії доцільніше було тимчасово поступитися частиною території, щоби зберегти людський ресурс і зміцнити свої позиції.

Водночас військовий аналітик, експерт начальника Генштабу ЗСУ генерал-лейтенант Ігор Романенко був скептично налаштованим до заяв терористів щодо того, що вже наприкінці січня в районі Дебальцевого було створено новий котел. Хоч визнавав, що небезпека російського оточення справді існувала, а тому Генштабу варто би приймати фахові та зважені рішення, щоб такий сценарій противник не реалізував³³.

Аналізуючи ж наслідки боїв за Дебальцеве, начальник аеромобільних військ України 1998–2005 рр. Іван Якубець відзначав, що попри те, що з вересня 2014 р. завдяки першим Мінським угодам українська армія одержала можливість для «перепочинку», перегрупування, переформатування своїх частин й отримання необхідного забезпечення, у боях під Дебальцевим українські бійці «бездарно втратили тисячі одиниць зброї» та покинули важливу стратегічну позицію.

Такої ж думки, висловленої на сторінках «Комсомолки», дотримувався політехнолог Андрій Золотарьов, який був подивований тим, що попри очевидність і прогнозованість того, що т. зв. ДНР та ЛНР захочуть зайняти Дебальцеве як важливу вузлову станцію, яка б дозволяла противнику за кільцювати постачання для своїх т. зв.

³² Федченко А., Рябоконт А. Не дасть повторитися Іловайську: на карті АТО прорисовуються три нових котла. *Комсомольська правда в Україні*. (Київ). 2015. 24 янв. № 14. С. 3.

³³ Чепурко В., Прозорова М. Битва за Дебальцеве: назреває новий котел. *Комсомольська правда в Україні*. 2015. 28 янв. № 17. С. 4.

«армій», українське політично-військове командування цього факту не враховувало, зазнавши відтак поразки в цьому районі³⁴.

На шпальтах «Аргументів і фактів в Україні» наприкінці січня 2015 р. відзначали, що на тлі загострення ситуації по всій лінії фронту, найбільш вразливим для України був район Дебальцевого, де зосереджувалося велике угруповання ЗСУ, яке ризикувало потрапити в оточення. У виданні відзначили, що одним із перших на таку загрозу вказував командир добровольчого батальйону «Донбас» Семен Семенченко, до слів якого, як і у випадку з Іловайськом, ніхто не дослухався. У цій ситуації, як стверджував на сторінках газети генерал армії та ексголова Служби зовнішньої розвідки Микола Маломуж, українській стороні варто було задіяти сучасну бронетанкову техніку й артилерію з паралельною розробкою та реалізацією швидкої тактичної операції задля уникнення російського оточення. Водночас серед членів РНБО України, за інсайдерською інформацією «Аргументів і фактів», побутували також погляди, що загроза виникнення в районі Дебальцевого котла була лише відволікаючим маневром, покликаним відтягнути війська з інших ділянок фронту, де і планувався справжній прорив.

У той же момент Юрій Бутусов, як писали журналісти видання, припускав, що у випадку, якщо українська армія зазнає фіаско в Дебальцевому, відразу ж, як і після Іловайська, розпочнуться мирні переговори. При цьому, на думку журналіста та водночас експерта, у цьому разі стане очевидним провал і до того дискредитованої миротворчої стратегії Порошенка, яка в результаті виявилася «розстріляною російськими “Градами”». Щобільше, саме тодішній президент, на думку Ю. Бутусова, особисто був відповідальним за ситуацію в Дебальцево, оскільки саме він призначав кадри до «бездарного Генштабу», дії якого вже, мовляв, неодноразово призводили до трагічних помилок, тим паче на тому тлі, «коли після нових десятків жертв українських патріотів президент надалі вів себе як бізнесмен, а не як національний лідер» (натякаючи на бізнес-минуле п'ятого президента України)³⁵. Водночас уже 5 лютого 2015 р. у виданні стверджували, що українська сторона змогла зробити все необхідне, щоб не повторилася «бійня на кшталт Іловайської трагедії», оскільки бійцям вдалося забезпечити стабільний вихід із Дебальцевого, якщо би виникла така потреба, не допустити ворожого оточення та дати потужну відсіч ворогу на цьому плацдармі³⁶.

Тим не менше, розглядаючи ситуацію з виходом української армії з Дебальцевого, журналіст «Аргументів і фактів в Україні» Іван Балан писав, що навіть за тиждень після виведення бійців було незрозуміло, чи йшлося про успіхи чи про програш української сторони в цих подіях. Адже оточення українського президента наголошувало, що відбулася успішна операція із виходу з ворожого тактичного оточення, то низка військових експертів і журналістів, на кшталт Сергія Рахманіна та Юрій

³⁴ Котляренко О. Как менялась тактика ведения АТО. *Комсомольская правда в Украине*. 2015. 15 августа. № 177. С. 1–2.

³⁵ Дебальцево после наступления ДНР рискует стать вторым Иловайском. *Аргументы и факты в Украине*. (Киев). 2015. 29 января. № 5. URL: <https://aif.ua/politic/ukraine/1435657> (дата звернення: 19.08.2020).

³⁶ Потапова Д., Балан И. Чем опасны надежды на военное решение конфликта на Донбассе. *Аргументы и факты в Украине*. 2015. 5 февраля. № 6. URL: <https://aif.ua/politic/ukraine/1440684> (дата звернення: 19.08.2020).

Бутусова, стверджували, що в Дебальцевому відбулися трагічні події, які начебто стали можливими через невдалі дії тодішнього начальника Генерального штабу ЗСУ Віктора Муженка, який дав розпорядження про вивід військ із котла (саме так вони оцінювали ситуацію в районі) надто пізно – лише після т. зв. «Мінська 2», коли позиція в Дебальцевому вже втратила дотеперішнє значення, оскільки Україна не збиралася більше наступати, і нібито намагався покласти всю відповідальність на «солдатів та офіцерів, які героїчно, попри бездарність та некомпетентність Генштабу, 25 днів відбивали всі штурми і всі атаки, знаходячись в оточенні».

При цьому Юрій Касьянов, волонтер, організатор руху «Армія SOS», наголошував, що випадок із Дебальцевим продемонстрував, що Україна програє війну, а низка поразок на фронті, які межували з «так званими мирними угодами», мовляв, показали «політичне безсилля влади та повну профнепридатність військового командування», яке «поразки називає перемогами, втрати занижує, а у всіх прорахунках звинувачує Кремль», що на тлі нестачі техніки, озброєння та відсутності військової допомоги від «славних демократій Заходу» загрожувало «повною військовою катастрофою, втратою ще більших територій, економічним колапсом та крахом системи державного управління»³⁷.

У тижневику «2000» зауважували, що тема Дебальцевого зайняла значну частину під час переговорів «нормандської четвірки», і була на них своєрідною «розмінною монетою»: якщо П. Порошенко наполягав, що українські війська не перебувають у котлі під Дебальцевим і вимагав разом із європейськими партнерами негайного перемир'я, то російський президент В. Путін стверджував протилежне і відстоював ідею відтермінування припинення вогню на декілька днів (що й сталося). Залишалось невідомим, чи намагалися дебальцівську проблему безпосередньо чи опосередковано додати в текст домовленостей, де в результаті не було названо жодного населеного пункту.

Водночас журналіст тижневика Сергій Бурлаченко відзначав, що насправді українській стороні варто було ще швидше розпочати переговори з бойовиками щодо виходу з Дебальцевого, оскільки у випадку реалізації положень Мінського меморандуму від 19 вересня 2014 р. про відвід артилерії ЗСУ опинились би і так у досить вразливому положенні в цьому районі, оскільки за таких умов практично би втратили важке озброєння, розташоване тут, але завдяки завчасному діалогу могла би виторгувати більш вигідні умови. Зрештою, як стверджував кореспондент, покинення цього району українськими бійцями не означало б передання його під контроль сепаратистам, оскільки він цілком міг би й залишатися територією з українською адміністрацією, однак демілітаризованою (з розміщенням спостерігачів ОБСЄ). Щобільше, на думку С. Бурлаченка, навіть після оточення українських силовиків під Дебальцевим (а він переконував, що там якраз було оточення) можливість саме такої конфігурації зберігалась і цілком могла бути відстоєна під час переговорів у Мінську на рівні президентів взамін на низку поступок сепаратистам (наприклад, щодо одностороннього відведення української важкої артилерії на окремих ділянках або часткове розблокування соціально-економічних зв'язків між офіційним Києвом і т. зв. ДНР та ЛНР). Безініціативність України в цьому питанні, на думку журналіста,

³⁷ Балан И. Послесловие о Дебальцево: Так мы проиграли или победили? *Аргументы и факты в Украине*. 2015. 25 февраля. № 9. URL: <https://aif.ua/incidents/1457037> (дата звернення: 19.08.2020).

була пов'язана як із небажанням української сторони визнавати факт оточення, так і використанням того факту, що саме за наполяганням бойовиків не було укладено негайне перемир'я, для додаткових підстав звинувачувати їх у зриві будь-яких мирних угод, а відтак не використовувати всіх пунктів Мінських домовленостей, наприклад, щодо відведення артилерії. Ще одна причина, на думку кореспондента, пояснювалась тим, що продовження бойових дій під Дебальцевим давало можливість офіційному Києву перевірити реакцію Заходу щодо того, чи буде останній на державному, а не лише на медійному рівні звинувачувати Москву в порушенні Мінських домовленостей, і чи після цього будуть застосовуватися санкції щодо Росії та доставки зброї Україні. Тобто, як узагальнив С. Бурлаченко, «виходило так, що десятки українських військовослужбовців під Дебальцево загинуло лише для того, щоб Київ перевіряв реакцію Європи – і отримав привід перестати виконувати Мінські угоди в зручний для себе момент». Попри це, як прогнозував кореспондент, остаточна здача Дебальцевого, швидше за все, мала би створити додаткові політичні проблеми для українського президента – попри його переможні реляції – і це навряд чи сприяло би підтримці необхідного морального стану армії³⁸.

Отже, у той момент, коли офіційні представники військово-політичного командування (починаючи від президента України П. Порошенка і до керівників Генштабу ЗСУ) та наближені до них медійні й експертні кола вважали відступ українських військ із Дебальцевого успішно виконаною операцією, що дозволила в цілому зберегти особовий склад та боєздатність армії, то опозиційні до влади середовища сприймали цю інформацію скептично, зазначаючи, що насправді як через віроломність противника, так і нефахові дії української військової верхівки українські військові спочатку потрапили під Дебальцевим у вороже оточення («котел»), а згодом втратили контроль над стратегічним залізничним вузлом.

REFERENCES

1. Analiz boiovykh dii na skhodi Ukrainy v khodi zymovoi kampanii 2014–2015 rokiv. (2015, Hruden 23). Ministerstvo oborony Ukrainy. Retrieved from <https://www.mil.gov.ua/news/2015/12/23/analiz-bojovih-dij-na-shodi-ukraini-v-hodi-zimovoi-kampanii-2014%E2%80%932015-rokiv--16785/> [in Ukrainian].
2. Balan, Y. (2015, Fevral 25). Posleslovie o Debaltsevo: Tak my proihrali ili pobedili? *Arhumenty i fakty v Ukraine*, 9. Retrieved from <https://aif.ua/incidents/1457037> [in Russian].
3. Biriukov povidomyv pro zahybel maizhe 3 tysiach boiovykiv v raioni Debaltsevoho. (2015, Liutyi 20). *Ukrainska pravda*. Retrieved from <https://www.ppravda.com.ua/news/2015/02/20/7059287/> [in Ukrainian].
4. Brekhunenکو, V., Kovalchuk, V., Kovalchuk, M. & Korniienko, V. (2016). «Bratnia» *na-vala. Viiny Rosii proty Ukrainy XII–XXI st.* (V., Brekhunenکو Ed.). Kyiv [in Ukrainian].

³⁸ Бурлаченко С. Новая партия гибридной войны. *Еженедельник «2000»*. 2015. № 6. 20–26 лютого. URL: <https://www.2000.ua/v-nomere/forum/vlast/novaja-partija-gibridnoi-voiny.htm> (дата звернення: 19.08.2020).

5. Burlachenko, S. (2015, Liutyi 20–26). Novaia partiia hibidnoi voiny. *Ezhenedel'nik «2000»*, 6. Retrieved from <https://www.2000.ua/v-nomere/forum/vlast/novaja-partija-gibridnoi-voiny.htm> [in Russian].
6. Chepurko, V., & Prozorova, M. (2015, Yanvar 28). Bitva za Debaltsevo: nazrevaet novyi kotel. *Komsomolskaia pravda v Ukraine*, 17, 4 [in Russian].
7. Debaltsevo posle nastupleniia DNR riskuet stat vtorym Ilovaiskom. (2015, Yanvar). *Arhumenty i fakty v Ukraine*, 5. Retrieved from <https://aif.ua/politic/ukraine/1435657> [in Russian].
8. Deputaty horsoveta podderzhali provedenie referendum. (2014, Traven 5). *Inforpost*. Retrieved from <https://inforpost.com/news/2014-05-05-1540> [in Russian].
9. Fedchenko, A., & Riabokon, A. (2015, Yanvar 24). Ne dat povtoritsia Ilovaisku: na karte ATO prorisovyvaiutsia tri novykh kotla. *Komsomolskaia pravda v Ukraine*, 14, 3 [in Russian].
10. Hai-Nyzhnyk, P. (2017). *Rosiia proty Ukrainy (1990–2016 rr.): vid polityky shantazhu i prymsu do viiny na pohlynannia ta sproby znyshchennia*. Kyiv: «MP Lesia» [in Ukrainian].
11. Kotliarenko, O. (2015, Avhust 15). Kak menialas taktika vedeniia ATO. *Komsomolskaia pravda v Ukraine*, 177, 1–2 [in Russian].
12. Kovalenko, O. (2016, Liutyi 18). Debaltsivskyi platsdarm. Nevidomi podrobytsi operatsii ta perehovoriv u Minsku. *Ukrainska pravda*. Retrieved from <https://www.pravda.com.ua/articles/2016/02/18/7099435/> [in Ukrainian].
13. Kraliuk, P. (2015, Liutyi 23). Debaltseve yak symptom. *Den*. Retrieved from <https://day.kyiv.ua/uk/blog/polityka/debalceve-yak-symptom> [in Ukrainian].
14. Lazarovych, M. (2017). *Rosiisko-ukrainska viina (2014–2017 roky): korotkyi narys*. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV [in Ukrainian].
15. Mahda, Ye. (2017). *Hibrydna ahresiiia Rosii: uroky dlia Yevropy*. Kyiv: Kalamar [in Ukrainian].
16. Marko, S. (2016). *Khronika hibrydnoi viiny*. Kyiv: Surkov Publisher [in Ukrainian].
17. Oliinyk, V. (2015, Kviten 3). Heroiam – ordeny, vynnykh – do vidpovidi! *Natsionalistychnyi portal*. Retrieved from <http://ukrnationalism.com/publications/1210-heroiam-ordeny-vynnykh-do-vidpovidi.html> [in Ukrainian].
18. Perepelytsia, H. (2015). *Ukraina – Rosiia: viina v umovakh spivisnuvannia: monohrafiia*. Kyiv: Stylos [in Ukrainian].
19. Poroshenko i Obama pohovoryly pro Debaltsevo: potriben monitorynh OBSIE. (2015, Liutyi 14). *Ukrainska pravda*. Retrieved from <https://www.pravda.com.ua/news/2015/02/14/7058587/> [in Ukrainian].
20. Poroshenko pry Merkel zaklykav Putina prypynyty vohon. (2015, Liutyi 17). *Ukrainska pravda*. Retrieved from <https://www.pravda.com.ua/news/2015/02/17/7058808/> [in Ukrainian].
21. Poroshenko, Merkel i Olland pylno stezhytymut za Debaltsevym. (2015, Liutyi 14). *Ukrainska pravda*. Retrieved from <https://www.pravda.com.ua/news/2015/02/14/7058577/> [in Ukrainian].
22. Potapova, D., & Balan, Y. (2015, Fevral 5). Chem opasny nadezhdy na voiennoe reshienie konflikta na Donbasse. *Arhumenty i fakty v Ukraine*, 6. Retrieved from <https://aif.ua/politic/ukraine/1440684> [in Russian].

23. Protseviat, T. (2015, Liutyi 19). Na hrani dvokh svitiv... *Natsiia i derzhava*, 8, 2 [in Ukrainian].
24. Syly ATO zvilnyly Debaltseve: terorysty panichno tikaiut, lyshaiuchy zbroiu. (2014, Lypen 29). *TSN*. Retrieved from <https://tsn.ua/politika/sili-ato-zvilnili-debalceve-teroristi-panichno-tikayut-lishayuchi-zbroyu-361133.html> [in Ukrainian].
25. Torba, V. (2016, Liutyi 18). Debaltseve. Rik potomu. *Den*, 28. Retrieved from <https://day.kyiv.ua/uk/article/podrobyci/debalceve-rik-potomu> [in Ukrainian].
26. Tri kolor na zdanii Debaltsevskoho ispolkoma. (2014, April 13). *Inforpost*. Retrieved from <https://inforpost.com/news/2014-04-13-1526> [in Russian].
27. Turchynov: na ozbroienni u rosiisko-terorystychnykh viisk na Donbasi stoiat 542 tanky ta 4 «Tochky-U». (2015, Sichen 15). *UNIAN*. Retrieved from <https://www.unian.ua/politics/1032309-turchinov-na-ozbroenni-u-rosiysko-terroristichnih-viysk-na-donbasi-stoyat-542-tanki-ta-4-tochki-u.html> [in Ukrainian].
28. Timchuk, D., Karin, Yu., Mashovets, K., & Husarov, V. (2016). *Vtorzhenie v Ukrainu. Khronika rossijskoi ahressii*. Kyiv: Brait Star Pablyshynh [in Russian].
29. Vystup Bereziuka O. R. Stenohrama plenarnoho zasidannia Verkhovnoi Rady Ukrainy 27 sichnia 2015. Retrieved from <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5771.html> [in Ukrainian].
30. Vystup Boika Yu. A. Stenohrama plenarnoho zasidannia Verkhovnoi Rady Ukrainy 27 sichnia 2015. Retrieved from <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5771.html> [in Ukrainian].
31. Vystup Hroismana V. B. Stenohrama plenarnoho zasidannia Verkhovnoi Rady Ukrainy 27 sichnia 2015. Retrieved from <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5771.html> [in Ukrainian].
32. Vystup Liashka O. V. Stenohrama plenarnoho zasidannia Verkhovnoi Rady Ukrainy 27 sichnia 2015. Retrieved from <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5771.html> [in Ukrainian].
33. Vystup Lutsenka Yu. V. Stenohrama plenarnoho zasidannia Verkhovnoi Rady Ukrainy 27 sichnia 2015. Retrieved from <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5771.html> [in Ukrainian].
34. Vystup Pashynskoho S. V. Stenohrama plenarnoho zasidannia Verkhovnoi Rady Ukrainy 27 sichnia 2015. Retrieved from <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5771.html> [in Ukrainian].
35. Vystup Siumar V. Stenohrama plenarnoho zasidannia Verkhovnoi Rady Ukrainy 3 liutoho 2015. Retrieved from <https://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5773.html> [in Ukrainian].
36. Yatseniuk: Pidrozdyly ZSU otrymaly nakaz vykhodyty z Debaltsevoho dlia zberezhenia osobovoho skladu ta oboronozdatnosti Ukrainy. (2015, Liutyi 18). *Interfax-Ukraina*. Retrieved from <https://ua.interfax.com.ua/news/general/251336.html> [in Ukrainian].
37. Zaiava Prezydenta Ukrainy z pryvodu sytuatsii v Debaltsevomu. (2015, Liutyi 18). *Ukrainska pravda*. Retrieved from <https://www.ppravda.com.ua/photo-video/2015/02/18/7058988/> [in Ukrainian].

Serhii PIDSHYBIAKIN

*Adjunct Professor of the Department of Humanities,
Institute of Moral and Psychological support
Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9163-9886>
e-mail: pidshibiyakin1989@ukr.net*

AN OPERATION OR A «KETTLE»: DEBALTSEVE EVENTS AT THE BEGINNING OF 2015 IN UKRAINIAN PUBLIC OPINION

The author analyzes the Ukrainian public opinion on the events on the front line near Debaltseve in the Donetsk region in January-February 2015. It is stated that the offensive in January 2015 of pro-Russian terrorists, together with Russian regular troops, had to destroy the «Debaltseve ledge» as, since the end of July 2014, the city was under the control of the Ukrainian authorities. The task also included the encirclement and defeat of the Ukrainian army, deployment of the offensive, and occupation of Artemivsk and Kramatorsk. As a result of fierce fightings, which lasted from January 27 to February 18, Russian troops destroyed the «Debaltseve ledge» and took, in particular, essential for transport connection settlements Vuhlehirsk, Chornukhine, Debaltseve. The author states that the significant losses inflicted on the enemy by Ukrainian soldiers forced him to abandon further offensive actions and to seize new territories.

While the official representatives of the military-political command (starting with the President of Ukraine Petro Poroshenko and the Chiefs of Staff of the Armed Forces of Ukraine) and loyal media and expert circles considered the withdrawal of Ukrainian troops from Debaltseve a successful operation, that in general saved personnel and combat capability of the army, the opposition was skeptical. It noted that both because of the enemy's treachery and the Ukrainian military leadership's unprofessional actions, the Ukrainian army first was encircled under Debaltseve («kettle»), and later - lost control of the strategic railway junction.

Keywords: Debaltseve, military operation, «kettle», Ukrainian public opinion, politics, mass media, expert community, Ukraine, Russia.

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА ім. І. КРИП'ЯКЕВИЧА

НОВІТНЯ ДОБА

ВИПУСК 7

ЛЬВІВ 2019

УДК 94(477)“19/20”

Новітня доба / гол. ред. Михайло Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 7. 272 с.

У збірнику представлено дослідження з новітньої української та світової історії за період від Першої світової війни і до сьогодення. Наголошено на закономірностях й особливостях розвитку суспільно-політичних і націєтворчих процесів в Україні у контексті історії європейських народів, зокрема становища українського суспільства в умовах тоталітарних режимів. Розкрито особливості українського визвольного руху, воєнної історії, формування державних інституцій, роль культури у становленні громадянського суспільства, вивчення джерел та історичної біографістики.

Contemporary era / [resp. ed. Mykhailo Romaniuk; I. Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies NAS of Ukraine. Lviv, 2019. Issue 7. 272 p.

The collection presents studies on modern Ukrainian and world history from the First World War to the present. Emphasis is placed on the regularities and features of the development of socio-political and nation-building processes in Ukraine in the context of the European nations' history, in particular the position of Ukrainian society under totalitarian regimes. The features of the Ukrainian liberation movement, military history, formation of state institutions, the role of culture in the development of civil society, the study of sources and historical biography are revealed.

Рекомендувала до друку вчена рада
Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України
(протокол № 11 від 17.12.2019 р.)

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Романюк Михайло Васильович, к.і.н. (Україна)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Голембійовська-Тобіаш Анета (Gołębiowska-Tobiasz Aneta), dr (Польща)

Дзєнковський Томаш (Dzieńkowski Tomasz), dr (Польща)

Красівський Орест Якубович, д.і.н., проф. (Україна)

Муравський Олег Іванович, к.і.н., с.н.с. (Україна)

Пасіцька Оксана Ігорівна, к.і.н. (Україна)

Патер Іван Григорович, д.і.н., проф. (Україна)

Руда Оксана Василівна, к.і.н. (Україна)

Сова Андрій Олегович, к.і.н., доц. (Україна)

Соляр Ігор Ярославович, д.і.н., с.н.с. (Україна)

Стасюк Олександра Йосипівна, к.і.н., с.н.с. (Україна)

Трофимович Лілія Володимирівна, к.і.н., доц. (Україна)

Цецик Ярослав Петрович, к.і.н., доц. (Україна)

ISSN 2409-434X

© Інститут українознавства
ім. І. Крип'якевича НАН України, 2019

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

PASITSKA Oksana. Ukrainian individual entrepreneurship in Halychyna in the first third of the 20 th century: state and features of development	3
ФІНОГЕНОВ Олег. «Українське питання» в діяльності Західноукраїнського товариства Ліги Націй	12
ПІДШИБЯКІН Сергій. Операція чи «котел»: Дебальцівські події початку 2015 року у візях української громадської думки	23
ПОПКО Сергій. Військові навчання та миротворчі операції Збройних сил України (2014–2016)	38
ПОЛТАВЕЦЬ Юрій. Культурне життя, організація дозвілля та побуту в Національній академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного	48

ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ ХХ СТОЛІТТЯ

СТЕФАНІВ Василь. Релігійне питання в ідеології європейських націоналістичних рухів та український інтегральний націоналізм у міжвоєнну добу: порівняльний аналіз.	58
ФУТАЛА Василь. Чи була зрада в ОУН? (Історіографічні оцінки причин і передумов розколу націоналістичної організації у 1940 році)	75
БАЛЕЦЬКА Людмила. Протистояння УПА з радянськими партизанами та поляками на Камінь-Каширщині (1943–1944)	89
ДРОГОБИЦЬКИЙ Ігор. Еволюція концепції розгортання збройної боротьби з окупаційними режимами в середовищі ОУН(б) (1942–1944)	100
ІСАЮК Олеся. Мережа спротиву членів ОУН(б), ув'язнених у концтаборі Аушвіц: приклад трансформації тактики виживання в тактику спротиву на основі досвіду підпільного протистояння	108
НАДУРАК Наталія. Ідейне протистояння українських зарубіжних і радянських дослідників в оцінці діяльності ОУН	124
ПАГІРЯ Олександр. ОУН та УПА в контексті визвольних рухів: спроба компаративного аналізу.	150

ПОСТАТІ

ПАТЕР Іван. Ольгерд Бочковський: ставлення чехів і Томаша Гарріга Масарика до українського питання	178
ПОСІВНИЧ Микола. Отець Степан Онишкевич: творець і будівничий ЗУНР	217
SOVA Andrii. Physical education professor Stepan Haiduchok: the formation of a worldview	226
ЗАЙЦЕВ Юрій. Михайло Сорока – моральний символ борців за волю України 1940–1980-х років	234

ОСОБЛИВИЙ ПОГЛЯД

ГАВРИЛІВ Ігор. До питання актуальності державотворчої програми Організації Українських Націоналістів	244
---	-----

ОГЛЯДИ ТА РЕЦЕНЗІЇ

ARTYMYSHYN Yulia. [Рец. на:] Roman Kabachyi «Exiled to the Steppes. The Deportation of Ukrainians from Poland to South of Ukraine in 1944–1946»	258
РОМАНЮК Михайло. [Рец.]: Історія УПА на Тернопільщині [на]: Волянюк С. Історія воєнної округи УПА «Лисоня»	262